

Sygn. akt III AUa 161/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G.

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maciej Piankowski
Sędziowie:	SSA Bożena Grubba (spr.) SSA Jerzy Andrzejewski
Protokolant:	stażysta Sylwia Gruba

po rozpoznaniu w dniu 10 maja 2016 r. w Gdańsku

sprawy H. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 października 2015 r., sygn. akt VII U 1164/15

oddala apelację.

SSA Bożena Grubba SSA Maciej Piankowski SSA Jerzy Andrzejewski

Sygn. akt III AUa 161/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 13 maja 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił H. B. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym warunkach.

Odwołanie od decyzji wywiodła ubezpieczona wyjaśniając, że w całym okresie zatrudnienia w Fabryce (...) Sp. z o.o. świadczyła pracę w szczególnych warunkach.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Gdańsku - VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 28 października 2015 r. w sprawie VII U 1164/15 zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy H. B. prawo do emerytury od dnia 26

kwietnia 2015 r. (punkt pierwszy) oraz nie stwierdził odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania zaskarżonej decyzji (punkt drugi).

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia i rozważania Sądu pierwszej instancji:

Ubezpieczona H. B. urodzona w dniu (...), w dniu 30 marca 2015 r. złożyła w organie rentowym wnioski o prawo do emerytury. Wnioskodawczyni nie jest członkiem Otwartego Funduszu Emerytalnego. W toku postępowania przed organem rentowym na dzień

1 stycznia 1999 r. skarżąca udowodniła 22 lata, 6 miesięcy i 3 dni okresów składkowych

i niekalkulowanych. W dniu 13 maja 2015 r. pozwany wydał zaskarżoną decyzję. W okresie od dnia

1 lipca 1976 r. do dnia 12 października 2000 r. ubezpieczona była zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy w Fabryce (...) Sp. z o.o. w S.. Zakład ten zajmował się produkcją obuwia skórzanego. W okresie od dnia 11 sierpnia 1981 r. do dnia 9 listopada 1981 r., od dnia 16 lutego 1982 r. do dnia 3 stycznia 1983 r. oraz od dnia 12 kwietnia 1983 r. do dnia 28 lutego 1984 r. wnioskodawczyni przebywała na urloпах wychowawczych. Przez okres 1 roku wnioskodawczyni pracowała jako junak (...) i przyuczała się do świadczenia pracy. Skarżąca uczyła się wówczas obsługi maszyny służącej do ścieniania spodów, jak również klejenia elementów obuwia. Ponadto odcinała nici. Ubezpieczona łączyła tę pracę z nauką teoretyczną, która odbywała się przez kilka godzin w tygodniu. Z dniem 1 lipca 1977 r. pracodawca powierzył skarżącej stanowiska obuwnika- szwacza. Wnioskodawczyni pracę świadczyła w szwalni, w której znajdowało się 6 taśm. Na każdej taśmie produkowano inny rodzaj obuwia. Przy jednej taśmie jednocześnie pracę świadczyło kilkadziesiąt osób. Do obowiązków ubezpieczonej należała obsługa maszyny do ścieniania elementów obuwia. Otrzymywała gotowe, wykrojone elementy z krajalni, które trzeba było odpowiednio ścienić, po to by skóra nadawała się do szycia. Następnie skarżąca kleiła przy pomocy toksycznych klejów (np. Butaprenu) elementy wierzchove obuwia. Sporadycznie skarżąca obsługiwała maszynę nazywaną „ośmiorniczka”, która służyła do sklejanja wszystkich elementów sandałów. Pracodawca wystawił ubezpieczonej świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach, w którym wskazano,

że w okresie od dnia 1 lipca 1977 r. do dnia 10 sierpnia 1981 r., od dnia 10 listopada 1981 r. do dnia 15 lutego 1982 r., od dnia 4 stycznia 1983 r. do dnia 11 kwietnia 1983 r. oraz od dnia 1 marca 1984 r. do dnia 12 października 2000 r. skarżąca stale oraz w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywała prace polegające na ścienianiu elementów obuwia, nanoszeniu kleju toksycznego na elementy obuwia na stanowisku obuwnik szwacz wymienionym w wykazie „A”, dziale VII poz. 14 pkt 1, 2 wykazu stanowiącego załącznik nr 1 do zarządzenia Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego Nr 9 z dnia 6 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładzie pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego.

Przedmiotem niniejszego postępowania była kwestia ustalenia prawa ubezpieczonej do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Wyniki przeprowadzonego przez Sąd postępowania dowodowego wykazały, że legitymuje się ona wymaganym 15-letnim stażem pracy w szczególnych warunkach, co sprawia, iż stanowisko organu emerytalnego odmawiające jej prawa do wcześniejszej emerytury, nie jest słuszne.

Sąd I instancji odwołał się do ogólnych zasady nabywania prawa do emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 1948 r., które zostały uregulowane w treści art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. z 2015, poz. 748). Aktem wykonawczym, do którego odsyła ustawa, jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia

7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Stosownie do treści § 4 tego rozporządzenia pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,

2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W wykazie A - prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego - stanowiącym załącznik do rozporządzenia w dziale VII (W przemyśle lekkim) pod pozycją 14 wskazano prace związane ze szlifowaniem, klejeniem i wykańczaniem wyrobów przemysłu skórzanego.

Wskazać również należy, iż zgodnie z przepisem § 2 ust. 1 i 2 powołanego wyżej rozporządzenia okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Okresy pracy, o których mowa w ust. 1, stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust.

2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy (§ 2 ust. 2).

Sąd I instancji wskazał, że bezspornym jest, iż ubezpieczona w dniu 26 kwietnia 2015 r. osiągnęła 55 rok życia, na dzień złożenia wniosku udokumentowała okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze przekraczającym 20 lat, nie jest członkiem Otwartego Funduszy Emerytalnego. Sporne między stronami pozostawało wyłącznie to, czy legitymuje się 15 - letnim okresem pracy w szczególnych warunkach. W ocenie Sądu, wynik przeprowadzonego w sprawie postępowania dowodowego daje podstawę do stwierdzenia, iż ubezpieczona legitymuje się wymaganym przez prawo okresem pracy w warunkach szczególnych.

Fakt wykonywania przez ubezpieczoną pracy w szczególnych warunkach w spornych okresach znajduje potwierdzenie w zebranych w sprawie materiale dowodowym, który wykazał ponad wszelką wątpliwość, że w okresach od dnia 1 lipca 1977 r. do dnia 10 sierpnia 1981 r., od dnia 10 listopada 1981 r. do dnia 15 lutego 1982 r., od dnia 4 stycznia 1983 r. do dnia 11 kwietnia 1983 r. oraz od dnia 1 marca 1984 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. w trakcie zatrudnienia w Fabryce (...) Sp. z o.o. w S. skarżąca stale oraz w pełnym wymiarze czasu pracy zajmowała się ścienianiem spodów obuwia oraz klejeniem jego elementów, tj. wykonywała pracę określoną pod poz. 14, działu VII wykazu A stanowiącego załącznik do cytowanego rozporządzenia.

W omawianym zakresie Sąd I instancji oparł się nie tylko na treści świadectwa pracy w szczególnych warunkach, jakie wydał ubezpieczonej zakład pracy, ale również na dokumentacji znajdującej się w jej aktach osobowych i na zeznaniach skarżącej i powołanych w sprawie świadków.

W oparciu o wskazane powyżej dowody możliwe stało się precyzyjne ustalenie charakteru pracy skarżącej, która w uwzględnionych przez Sąd okresach zajmowała się na ścienianiem spodów obuwia przy pomocy specjalnej maszyny, jak również klejeniem przy pomocy toksycznych klejów jego elementów. Świadkowie J. P. oraz E. K. stanowią dla Sądu wiarygodne osobowe źródła dowodowe, bowiem jako współpracownicy skarżącej ze spornych okresów zatrudnienia niewątpliwie posiadają wiedzę w zakresie prac przez nią wykonywanych. J. P. wykonywała przypisane jej obowiązki na tej samej taśmie co skarżąca lub na taśmie obok.

Z kolei E. K. pełniąc funkcję mistrza oraz brygadzysty pracującego była bezpośrednim przełożonym ubezpieczonej. Nie bez znaczenia dla istoty omawianej sprawy pozostaje również fakt, że twierdzenia ubezpieczonej oraz świadków w pełni korelują z treścią wystawionego przez zakład pracy świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach. Także w dokumentach z akt osobowych skarżącej znajdują się świadectwa lekarskie, które potwierdzają jej pracę z toksycznymi klejami. Również na angażach ubezpieczonej wskazywane były takie rodzaje jej pracy jak: ścienianie elementów obuwia, nanoszenie kleju, sklejanie elementów klejem toksycznym etc. Uznanie uwzględnionych w toku przedmiotowego postępowania okresów sprawia, że wnioskodawczyni legitymuje się wymaganym przez prawo 15 - letnim stażem pracy w szczególnych warunkach. Tym samym skarżąca spełniła ostatnią przesłankę niezbędną do przyznania jej prawa do emerytury.

W konkluzji, z wyżej przytoczonych względów w punkcie pierwszym sentencji wyroku

na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. w związku z cytowanymi wyżej przepisami Sąd Okręgowy przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury od dnia 26 kwietnia 2015 r. (tj. od dnia ukończenia wymaganego przepisami prawa wieku). Ponadto działając na podstawie art. 118 ust. 1a ustawy, Sąd wnioskując a contrario, w punkcie drugim wyroku nie stwierdził odpowiedzialności pozwanego organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, mając na uwadze fakt, iż dopiero wyniki niniejszego postępowania dowodowego pozwoliły na poczynienie wiążących ustaleń co do charakteru zatrudnienia ubezpieczonej, mającego wpływ na jej prawo do wnioskowanego świadczenia.

Apelację od wyroku wywiódł organ rentowy zaskarżając go w punkcie pierwszym i zarzucając mu naruszenie przepisu art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.) poprzez ustalenie, że ubezpieczona spełnia wszystkie warunki niezbędne do uzyskania prawa do wcześniejszej emerytury.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie pierwszym i oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji.

W uzasadnieniu apelacji pozwany wskazał, że nie kwestionuje uznania przez Sąd Okręgowy, że wnioskodawczyni legitymuje się 15 – letnim okresem stażu pracy w warunkach szczególnych. Podniósł natomiast, że nie ma ona prawa do emerytury, ponieważ jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego w wyniku dziedziczenia (zgodnie z treścią wpisu w dziale II pkt 2 wniosku o emeryturę). Prawo do emerytury zostaje ustalone decyzją ZUS-u. Za emeryta uważa się osobę mającą ustalone prawo do emerytury. Dopóki prawo to nie zostanie ustalone w decyzji organu rentowego, dopóty ubezpieczony nie posiada statusu emeryta. Ubezpieczona nie utraciłaby więc prawa do wcześniejszej emerytury wskutek uzyskania członkostwa w OFE na mocy art. 128 ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, gdyby wcześniej nabyła do niej prawo. W opisywanym stanie faktycznym ubezpieczona nie nabywa prawa - zdaniem organu rentowego do emerytury wobec faktu, iż jest członkiem OFE wskutek dziedziczenia.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie.

Na etapie postępowania apelacyjnego kwestią sporną pozostawało, czy wnioskodawczyni H. B. spełniła wskazany w art. 184 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm., zwana dalej ustawą emerytalną) warunek nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa - a w konsekwencji czy ma prawo do emerytury w wieku obniżonym.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy ustalił stan faktyczny w oparciu o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, zaś w swych ustaleniach i wnioskach nie wykroczył poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów wynikające z przepisu art. 233 k.p.c., nie popełnił on też błędów w rozumowaniu w zakresie zarówno ustalonych faktów, jak też ich kwalifikacji prawnej, albowiem prawidłowo zinterpretował i zastosował odpowiednie przepisy prawa.

Bezspornym pozostawało, że ubezpieczona w dniu 26 kwietnia 2015 r. osiągnęła 55 rok życia, udowodniła 22 lata, 6 miesięcy i 3 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Ponadto w okresach od dnia 1 lipca 1977 r. do dnia 10 sierpnia 1981 r., od dnia 10 listopada 1981 r. do dnia 15 lutego 1982 r., od dnia 4 stycznia 1983 r. do dnia 11 kwietnia 1983 r. oraz od dnia 1 marca 1984 r. do dnia

31 grudnia 1998 r. w trakcie zatrudnienia w Fabryce (...) Sp. z o.o. w S. skarżąca stale oraz w pełnym wymiarze czasu pracy zajmowała się ścienianiem spodów obuwia oraz klejeniem jego elementów, tj. wykonywała pracę określoną pod poz. 14, działu VII wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43 ze zm.).

Art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej stanowi, że ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz

2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Ust. 2. Emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Ust. 3. Przy ustalaniu podstawy obliczenia emerytury ubezpieczonego, który złożył wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa, składki na ubezpieczenie emerytalne, zaewidencjonowane na jego koncie w Zakładzie, zwiększa się przez pomnożenie wskaźnikiem korygującym 19,52/12,22, stanowiącym stosunek pełnej wysokości składki na ubezpieczenie emerytalne do wysokości zaewidencjonowanej na koncie ubezpieczonego w Zakładzie.

Zgodnie z art. 131 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (t.j. Dz.U. z 2010 r., Nr 34, poz. 189 ze zm.; dalej ustawa o OFE), jeżeli w chwili śmierci członek otwartego funduszu pozostawał w związku małżeńskim, fundusz dokonuje wypłaty transferowej połowy środków zgromadzonych na rachunku zmarłego na rachunek małżonka zmarłego w otwartym funduszu, w zakresie, w jakim środki te stanowiły przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej (ust. 1). Jeżeli małżonek zmarłego członka funduszu nie posiada rachunku w otwartym funduszu, stosuje się odpowiednio przepisy art. 128 (ust. 3). Z kolei art. 128 ust. 1 przesądza o tym, że jeżeli były współmałżonek uprawniony nie posiada rachunku w otwartym funduszu i, w terminie 2 miesięcy od dnia przedstawienia dowodu, o którym mowa w art. 127, nie wskaże rachunku w jakimkolwiek otwartym funduszu, otwarty fundusz, do którego należy drugi z byłych współmałżonków, niezwłocznie otworzy rachunek na nazwisko byłego współmałżonka uprawnionego i przekaże na ten rachunek, w ramach wypłaty transferowej, przypadające mu środki zgromadzone na rachunku jego byłego współmałżonka. Z chwilą otwarcia rachunku były współmałżonek uprawniony uzyskuje członkostwo w funduszu. Fundusz niezwłocznie potwierdza na piśmie warunki członkostwa uprawnionego współmałżonka. Natomiast zgodnie z art. 129a ust. 2 osoby, które mają prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie odrębnych przepisów, a którym otwarty fundusz emerytalny otworzył rachunek na podstawie art. 128, nie tracą prawa do wcześniejszej emerytury.

Z akt rentowych wynika, że mąż wnioskodawczyni zmarł 23 września 2004 r. (akt zgonu – k. 10 a.r. t. I). We wniosku o emeryturę - dział II pkt 2 ubezpieczona zaznaczyła, że jest członkiem otartego funduszu emerytalnego, ponieważ po śmierci męża składki zostały przelane na nią (wniosek – k. 1-3 a.r. t.III). Z raportu z analizy konta wynika, że jest ona członkiem OFE od dnia 28 września 2006 r. (k. 13 a.r. t. III). Zatem ubezpieczona nie zdecydował się sama na członkostwo w OFE, a stała się jego członkiem z uwagi na przelanie środków zgromadzonych na rachunku zmarłego męża, który członkiem OFE był.

Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego i jednolitym stanowiskiem doktryny prawa ubezpieczeń społecznych, przepisy prawa ubezpieczeń społecznych powinny być wykładane ściśle (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 9 listopada 1999 r., II UKN 187/99, OSNAPiUS 2001/4/121; 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04 OSNP 2006/13-14/218).

W okolicznościach rozpoznawanej sprawy oznacza to, że przepisy ustawy o OFE przewidują, że jeżeli małżonek zmarłego członka OFE nie posiada rachunku, to fundusz, do którego należał zmarły, otwiera mu taki rachunek i przekazuje na niego, w ramach wypłaty transferowej, przypadające mu środki zgromadzone na rachunku jego zmarłego współmałżonka. Z chwilą otwarcia rachunku małżonek uprawniony uzyskuje członkostwo w OFE. Z treści art. 128 ustawy o OFE wynika zatem, że małżonek zmarłego uzyskuje członkostwo w OFE w dacie otwarcia dla niego przez fundusz rachunku członkowskiego. Jest to dzielenie funduszu niejako „z urzędu”, poza oświadczeniem woli ubezpieczonego nie pozostającego dotychczas członkiem żadnego OFE. Treść tego przepisu stanowi wyjątek w stosunku do art. 81 ustawy o OFE, określającego, że uzyskanie członkostwa w OFE następuje w dacie zawarcia umowy z funduszem. Z tego względu czynność ta pozostaje bez wpływu na uprawnienia do tzw. wcześniejszej emerytury, o czym ustawodawca przesądził wprost w art. 129a ust. 2 ustawy o OFE (wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 20 marca 2014 r., III AUa 985/13, LEX nr 1466911).

Organ rentowy formułował błędne wnioski dotyczące ustalania prawa do emerytury decyzją ZUS.

Z przepisu art. 100 ust. 1 ustawy wynika, że decyzja organu rentowego o przyznaniu prawa do świadczenia nie ma charakteru konstytutywnego, lecz deklaratoryjny, ponieważ prawo do świadczenia powstaje z chwilą spełnienia wszystkich ustawowo określonych przesłanek je warunkujących. Jednak decydujące znaczenie ma ustalenie - jakie przesłanki winny być spełnione dla powstania prawa do świadczenia, a zatem jaki stan prawny należy stosować jako kryterium tej oceny (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 czerwca 2013 r., III AUa 1806/12, LEX nr 1335638).

Mając na uwadze powyższe uznać należało, że ubezpieczona spełniła wszystkie kumulatywne przesłanki warunkujące przyznanie prawa do emerytury w wieku obniżonym.

Z tych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

SSA M. Piankowski SSA B. Grubba SSA J. Andrzejewski